

De Figueres a Montserrat

Una carta inèdita de Pep Ventura ens revela noves dades de l'actuació de la seva cobla el 1860 a Montserrat

Dos empordanesos, el músic Pep Ventura, l'autor de *Per tu ploro*, i el ballador Miquel Pardàs, van ser els principals protagonistes de les transformacions de la cobla i de la sardana a la dècada de 1850. Van coincidir amb Josep Anselm Clavé a Montserrat amb motiu de la visita de la reina Isabel II, i aquesta relació va representar un canvi important en l'evolució musical de Pep Ventura.

JAUME NONELL > TEXT

Per fer créixer la popularitat de la reina Isabel II, l'estiu de 1860 el govern del general O'Donnell va continuar la campanya de viatges de la monarquia per diferents territoris de la península. Ara era el torn de les Illes Balears, Catalunya i l'Aragó. La Diputació de Barcelona va tenir poc més d'un mes per preparar l'esdeveniment i no va escatimar recursos per impressionar la reina. El punt culminant havia de ser l'anada a Montserrat, amb un especial interès que hi hagués «*bayles del país y serenata por medio de los coros de Clavé*». El secretari de la Diputació, Manuel Duran i Bas, va demanar pressupost a Clavé el 23 d'agost i, possiblement, també ho va fer al mateix temps a Ventura, ja que la resposta d'aquest

El punt culminant havia de ser l'anada a Montserrat, amb un especial interès que hi hagués «*bayles del país y serenata por medio de los coros de Clavé*»

>> Carta de Pep Ventura a Manuel Duran.

últim va arribar el 20 de setembre per dir-li que havia tingut molta feina per lligar-ho tot per poder quedar bé.

Què va portar Duran a contactar amb Pep Ventura? La sardana era pràcticament desconeguda per als barcelonins de 1860, i encara no havia iniciat el camí que havia de convertir-la en símbol nacional fins als primers anys del segle xx. Era simplement un costum del país. Potser hi va influir la participació d'una «copla ampurdanesa», no se sap si la d'en Pep, en uns balls als Camps Elisis, Jardins del Tívoli i Teatre de la Sarsuela, de Barcelona, els mesos de juny i juliol del 1859, on també hi havia el «señor Pardús [sic], autor de las sardanas llargas». El 4 d'agost, Clavé va estrenar als Jardins Euterpe *Lo pom de flors*, on ajunta «el baile dels castells» amb el «baile ampurdanés la sardana». Potser l'amistat entre Clavé i Ventura va néixer aquells dies. És segur, però, que van coincidir un any més tard a Montserrat, tot i que cap de les cròniques no indica que la cobla que hi va tocar fos la d'en Pep. Ara, aquesta carta ho certifica. Fins ara, només es coneixia una altra carta hològrafa de Ventura, datada el 1864 i, per tant, posterior a la que ara comentem.

Josep M. Ventura Casas (1817-1875), a la dècada de 1850, ja era un músic de reconegut prestigi, intèrpret de tenora i clarinet a la plaça i al teatre, compositor, arranjador i cap d'una de les cobles de més prestigi de Figueres. Habituat a negociar els lloguers de la seva orquestra, no li degué venir de nou haver de fer-ho amb una llunyana Diputació de Barcelona (es dirigeix a «N. Duran», tot i que era M[anuel]) en una actuació de la màxima exigència: «No será lo que menos llame la atención». La carta, escrita en un bon castellà i quasi sense faltes d'ortografia, ens mostra una imatge de persona culta amb una bona preparació.

La visita d'Isabel II a Montserrat va durar un dia, de la tarda del 30 de setembre a la de l'1 d'octubre. Les cròniques parlen d'uns 14.000 o 15.000 visitants a la muntanya

FOMENT DE LA SARDANA PEP VENTURA

>> Josep M. Ventura Casas (1817-1875).
L'únic retrat de Pep Ventura fet a «Fotografia Franco-Catalana», carrer Avinyonet, 10, de Figueres.

BIBLIOTECA NACIONAL DE ESPAÑA

ANTONIO FLORES.

>> La infanta Isabel, amb el vestit típic de pagesa catalana.

Ell mateix es va encarregar de buscar els balladors: de 12 a 14 parelles que al final van ser 15. S'entén que eren parelles mixtes (hi ha «muchachas» acompanyades per dues «madres») en una època en què la sardana era ballada majoritàriament per homes. Sabem que hi havia Miquel Pardàs; Ciriac Sturla, secretari de l'Ajuntament de Figueres; Francesc Puig, «Xicu Notari», de Begur, que s'hi va afegir a darrera hora; i una de les filles d'en Pardàs, la Dolors o l'Emília.

Es va comprometre a anar-hi amb vuit músics. La dècada de 1850, la vella formació de 4-5 músics s'anava modernitzant amb la incorporació d'instruments de vent-metall i amb les millores dels instruments de canya. Pels treballs de la musicòloga Anna Costal sabem que una formació habitual de l'orquestra de plaça d'en Pep pels volts de 1860 solia estar integrada per un flabiol i tamborí, dos tibles, una tenora (tocada pel mateix Pep), dos cornetins i un baix de metall. El vuitè podia ser una altra tenora o un segon trombó.

Ventura va proposar un preu tancat però amb un marge ampli, de 7.800 a 8.200 rals [de billó] que van acabar essent 9.000, segons consta en la còpia del rebut. Clavé en va cobrar aquell dia 34.870 pels cors i l'orquestra.

El grup de Ventura i Pardàs va preveure marxar de Figueres el dia 24 de setembre, per anar primer a Barce-

>> A Montserrat, es van haver d'habilitar tendes de campanya per donar allotjament als visitants.

lona. L'actuació era l'1 d'octubre, i no sabem com van fer el viatge però hem de tenir present que el ferrocarril no arribà a Figueres fins al 1877, a Girona el 1862 i a Tordera el 1859. Bonaventura Palau, la mà dreta de Duran, va donar instruccions precises: «Como los veinticuatro voluntarios [catalans de la guerra de l'Àfrica] y la música del Ampurdán deben quedarse esta noche en Monistrol para colocarse mañana en distintos puntos de la montaña, debe prevenirse al posadero de Monistrol que les dé albergue esta noche cuando lleguen que será de 12 a 12,30».

A Montserrat també hi havia de ser present un grup de 10 bastoners de Vacarisses, la Moixiganga d'Igualada (no pas els Xiquets de Valls, com s'ha dit) amb 24 persones i balladors de Sabadell reclutats pel diputat Feliu Vilarrubias i el seu germà Pau.

La visita d'Isabel II a Montserrat va durar un dia, de la tarda del 30 de

setembre a la de l'1 d'octubre. Les cròniques parlen d'uns 14.000 o 15.000 visitants a la muntanya, 328 alcaldes, entre d'altres convidats, 256 tendes de campanya, l'església decorada amb luxe, 4.000 llums cremant i focs artificials. La cobla va actuar el dia 1 al migdia. La reina va presenciar com els empordanesos ballaven les sardanes llargues «con acompañamiento de su música de tenoras y demás instrumentos análogos», i els de Sabadell el ball pla o ball rodó amb castanyoles. A tots, la reina, complaguda, «ha dado a besar su Real mano» i, segons el testimoni de Josep Pardàs Roig, fill de Miquel Pardàs, la reina li va donar una medalla com a cap de colla del grup dels balladors. El rei va fer arribar a Clavé el seu desig de fer imprimir la seva música.

Clavé va organitzar un concert de la cobla d'en Pep als Jardins Euterpe en tornar de Montserrat el 3 d'octubre. Dos anys després, el 1862, Ventura va ser un dels directors-fundadors de la Societat Coral Erato, i l'any següent va escriure l'emblemàtica *Arre Moreu*, que Clavé incorporà al repertori dels seus cors. Segons Costal, «aquella trobada [de Montserrat] va representar un abans i un després en la manera que Ventura va concebre la composició de les sardanes llargues».

Jaume Nonell és estudiós de la sardana.

La reina va presenciar com els empordanesos ballaven les sardanes «con acompañamiento de su música de tenoras y demás instrumentos análogos»